

БРИФІНГ #3: Проблеми захисту біженців без громадянства з України

23 Червня 2022

European
Network on
Statelessness

1. Вступ

Цей третій адвокаційний брифінг в нашій [серії брифінгів](#) з безгромадянства та кризи в Україні базується на [брифінгах по країнах](#), підготовлених нашими членами та місцевими юристами для надання оновленої інформації про поточні прогалини в захисті біженців з України, які є особами без громадянства або під ризиком безгромадянства (включаючи осіб з невизначеним громадянством).

Наш [аналіз](#) шляхів захисту біженців з України в 17 європейських країнах¹ демонструє, що в Європі існують значні прогалини в захисті осіб без громадянства. Щоб запобігти дискримінації, уникнути надмірного навантаження на процедури надання притулку та сприяти остаточному безпечному поверненню в Україну, вкрай важливо, щоб національні та регіональні органи влади усунули ці прогалини.

Групи населення, які страждають через безгромадянство в Україні, включають:

- **Роми**, які не мають цивільних документів для оформлення/підтвердження громадянства України
- **Колишні громадяни СРСР**, які не змогли оформити громадянство України в 1991 році та залишилися без громадянства через відсутність доступу до правової допомоги та інші фактори
- **Люди з непідконтрольних Уряду територій і Криму** та особи, **переміщені в межах країни** до повномасштабного вторгнення, які не змогли отримати або відновити особисті документи з 2014 року, включаючи дітей, народження яких не було зареєстровано
- **Шукачі захисту, біженці та мігранти** (та їхні діти), які проживають в Україні, які були особами без громадянства до виїзду з країни походження або стали особами без громадянства через переміщення, дискримінацію, правонаступництво держави або позбавлення громадянства.

Докладніше про те, кого стосується безгромадянство в Україні, див. у [Брифінгу №1](#) і [Брифінгу №2](#).

2. Доступ на територію

Більшість європейських країн дозволяють в'їзд усім, хто втікає з України з гуманітарних міркувань, незалежно від їхніх документів або статусу проживання в Україні (як [встановлено ЄС](#)). У деяких країнах, які ми розглянули, біженці повинні продемонструвати зв'язок з Україною або можуть бути проведені додаткові перевірки особи, якщо у них немає документів, що посвідчують особу. Хороша практика (наприклад, в **Італії**) полягає в тому, щоб це була гнучка процедура, а недокументальні докази, такі як усні свідчення, приймалися як підтвердження зв'язків з Україною. Однак у деяких країнах, зокрема у **Франції, Португалії, Швейцарії та Великій Британії**, досі незрозуміло, чи зможуть усі ті, хто тікає з України, в'їхати на територію незалежно від наявності документів.

Усім, хто тікає від війни в Україні, має бути гарантований доступ на територію, незалежно від наявності документів чи статусу проживання, згідно з указівками ЄС та УВКБ ООН, а також відповідно до принципів міжнародного права, включаючи право на звернення за захистом.

¹ Австрія, Бельгія, Болгарія, Чехія, Франція, Німеччина, Угорщина, Ірландія, Італія, Молдова, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Іспанія, Швейцарія та Великобританія.

3. Доступ до захисту в Європі

Форма тимчасового захисту для біженців з України впроваджується в більшості з 17 розглянутих країн, за винятком **Молдови** та **Великої Британії**, де доступні інші шляхи захисту (хоча у **Великій Британії** вони дуже обмежені). В **Угорщині** Директива ЄС про тимчасовий захист імплементується в дуже обмежувальний спосіб, і альтернативні шляхи захисту (включаючи притулок) недоступні для осіб без громадянства, які втікають з України. Шляхи захисту для осіб без громадянства з України також дуже обмежені в **Австрії**.

В інших країнах ЄС імплементація Директиви про тимчасовий захист відрізняється. Жодна країна не поширила тимчасовий захист на всіх осіб без громадянства та під ризиком безгромадянства, включаючи тих, хто не може підтвердити попереднє проживання в Україні на законних підставах. У більшості країн ЄС, окрім громадян України, право на тимчасовий захист мають лише особи (без громадянства), які мали міжнародний захист (або еквівалентний захист) або постійне місце проживання в Україні, та члени їхніх сімей. Найширша сфера застосування в **Іспанії** та **Португалії**, де тимчасовий захист поширюється на тих, хто втікає з України, хто мав постійне чи *тимчасове перебування* (Іспанія), постійне чи *тимчасове перебування чи довгострокову візу* (Португалія) в Україні та не може повернутися до країни або регіону походження. Однак це все ще не враховує більшість осіб без громадянства та осіб з невизначеним громадянством з *України*, які не мають зв'язків з жодною іншою країною. Позитивно, **Чехія**, **Бельгія** та **Іспанія** вказали, що люди, визнані особами без громадянства за процедурою визнання особою без громадянства в Україні, мають право на тимчасовий захист, але в інших країнах це все ще незрозуміло. Оскільки українська влада продовжує розглядати заяви про визнання особою без громадянства, подані до 24 лютого 2022 року, зростає кількість людей, нещодавно визнаних особами без громадянства в Україні, але які не можуть отримати [документальне підтвердження](#) цього статусу, якщо вони втекли з України або були внутрішньо переміщеними особами.

У більшості європейських країн особи, які не мають права на тимчасові форми захисту, можуть подати заяву на міжнародний захист відповідно до стандартних процедур надання притулку або додаткового захисту. У деяких країнах є спеціальні процедури визначення безгромадянства, які забезпечують шлях до захисту для людей без громадянства. Інші пропонують принаймні певну форму тимчасового в'їзду або «допустимого перебування», якщо особу неможливо вислати до країни походження. Однак це часто складні та тривалі процедури, іноді з дуже обмеженими правами, і часто перешкоджають подальшій подорожі та/або поверненню в Україну. У деяких випадках заявники взагалі не мають жодних прав під час процедури, їм може загрожувати затримання та видворення.

[УВКБ ООН](#) рекомендувало європейським державам прийняти інклюзивний підхід і надати тимчасовий захист особам без громадянства, включно з тими, хто не має статусу постійного проживання в Україні. Однак суворі вимоги до документації та політика, яка зараз застосовується в Європі, виключають із захисту значну частину українського населення, що перешкоджає меті тимчасового захисту та може зірвати довгострокові зусилля з повернення, реінтеграції та відбудови.

Це необхідно терміново виправити, якщо Європейська комісія та європейські держави хочуть виконати свій заявлений намір поширити захист на всіх, хто тікає з України. Держави-члени ЄС та інші європейські країни повинні поширити тимчасові форми захисту на всіх осіб без громадянства та осіб з невизначеним громадянством, які не можуть відповідати поточним критеріям тимчасового захисту через своє безгромадянство або наявність документів. Наш аналіз також свідчить про необхідність для Європейської Комісії переглянути Оперативні рекомендації щодо імплементації Директиви про тимчасовий захист і закликати країни-члени ЄС поширити захист на всіх, хто тікає з України.

4. Дискримінація ромів

Продовжують надходити повідомлення про антиромські настрої і дискримінацію у доступі на територію, до тимчасового захисту, послуг і підтримки, з якими стикаються роми, які тікають з України, зокрема в [Польщі](#), [Молдові](#) та [Чехії](#). Значна частина ромського населення ([за оцінками коливається](#)

[від 10-20%](#)) з України не має документів, що посвідчують особу і підтвердження громадянство, на додачу до перешкод, з якими вони стикаються в доступі до безпеки та захисту за межами України.

Європейська комісія та європейські держави повинні вжити термінових заходів для вирішення проблеми сегрегації, дискримінації та антиромства, а також забезпечити рівний доступ до прав та захисту для ромських біженців, які втікають з України.

5. Обмаль дезагрегованих даних

Наш аналіз демонструє, що дані про громадянство біженців з України дуже обмежені. Повідомлялося про проблеми з ідентифікацією громадянства чи безгромадянства на пунктах перетину кордону та в пунктах реєстрації, а також про випадки приписування громадянства (людям присвоюється припущене громадянство) під час процедур захисту, що означає, що дуже важко отримати точне уявлення про те, хто втікає України та чи можуть особи без громадянства або особи з невизначеним громадянством подати заявку на захист або отримати доступ до нього. Вкрай важливо, що існують також проблеми з тим, як дані про громадянство реєструються під час процедур реєстрації народження, що створює додатковий ризик виникнення нових випадків безгромадянства серед дітей, громадянство яких не було точно визначено при народженні.

Офіційних опублікованих даних про громадянство в пунктах реєстрації/прикордонних пунктах знайти не вдалося. Члени ENS, які надають правову допомогу людям, які втікають з України, повідомили про виявлення осіб без громадянства з України у **Швейцарії, Румунії, Польщі, Молдові, Угорщині, Німеччині, Чехії та Бельгії**. Для деяких країн ЄС доступні дезагреговані дані Євростату щодо надання тимчасового захисту в першій інстанції та загальної кількості бенефіціарів тимчасового захисту. Це включає категорії «громадянства», «апатриди» (особи без громадянства), «невідомі» та «визнані негромадяни», а також «Палестина» та «Західна Сахара». Однак, навіть якщо дезагреговані дані є доступними, постійні збої в ідентифікації, ймовірно, приховують справжню кількість осіб без громадянства та під ризиком безгромадянства. Відсутність даних також ускладнює оцінку ситуації, в якій перебувають особи без громадянства в Україні, включно з тими, де відсутність у них (підтвердження) громадянства могла перешкодити їм втекти від конфлікту.

Існує нагальна потреба в покращенні дезагрегованих даних щодо наявності громадянства біженців, які втікають з України, щоб адаптувати політичні заходи та запобігти дискримінації на підставі безгромадянства чи громадянства.

6. Рекомендації

Вітаються політичні зобов'язання забезпечити кожному, хто тікає з України, доступ до тимчасового захисту – і дії, які вже вжили багато держав, щоб це стало реальністю. Проте наш аналіз демонструє, що багато людей без громадянства з України опиняються поза сферою цього захисту. Прикро, що наші заклики щодо покращення доступу до захисту для людей без громадянства – включно з нашим [Відкритим листом](#) до комісара ЄС з внутрішніх справ Ільви Йоханссон – залишаються без відповіді. Подальший аналіз, який ми з того часу провели в 17 країнах, підтверджує, чому такі термінові дії необхідні. Як зазначено в цьому брифінгу, ми рекомендуємо:

- i. Усім, хто тікає від війни в Україні, має бути гарантований доступ на територію, незалежно від документів чи статусу проживання, згідно з вказівками ЄС та УВКБ ООН, а також відповідно до принципів міжнародного права, включаючи право звернутись за притулком.
- ii. Держави-члени ЄС та інші європейські держави повинні поширити тимчасові форми захисту на всіх осіб без громадянства та осіб з невизначеним громадянством, які не можуть відповідати поточним вимогам тимчасового захисту через відсутність громадянства або документів. Щоб сприяти цьому, Європейська Комісія повинна переглянути Оперативні рекомендації щодо імплементації Директиви про тимчасовий захист, щоб краще задовольнити особливі потреби захисту осіб без громадянства.

- iii. Європейська комісія та європейські держави повинні вжити термінових заходів для вирішення проблеми сегрегації, дискримінації та антиромського настрою, а також забезпечити рівний доступ до прав та захисту для ромських біженців, які втікають з України.
- iv. Європейська комісія, європейські держави та інші відповідні суб'єкти захисту біженців повинні терміново звернути увагу на потребу в покращенні дезагрегованих даних про громадянство біженців, які втікають з України, щоб адаптувати політичні заходи та запобігти дискримінації на підставі безгромадянства чи громадянства.

Зволікання з виконанням цих рекомендацій не лише загрожує залишити частину населення, переміщеного з України, у підвішеному стані під загрозою порушення прав людини, а й загрожує створенням нових випадків безгромадянства. Нездатність належним чином визначити та вирішити проблему безгромадянства зараз підриває зусилля щодо включення та/або повернення в Україну в майбутньому.

London, United Kingdom
Media: +44 7522 525673
info@statelessness.eu
www.statelessness.eu

European
Network on
Statelessness

The [European Network on Statelessness \(ENS\)](#) is a civil society alliance of over 170 organisations and individuals working to address statelessness in 41 European countries.